

which occur while this process due to differences in the phonetic systems of these three languages are analyzed.

Key words: *proper name, transcription, transliteration.*

УДК 811.124'02+367.625

Єфімова А., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ПРАГМАТИКА VERBA DICENDI В ЛАТИНСЬКІЙ МОВІ

У статті розглядається прагматичний аспект вивчення дієслів говоріння в латинській мові, зокрема з'ясовується прагматичний потенціал латинських дієслів зі значенням говоріння, а також виокремлюються їхні основні прагматичні функції.

Ключові слова: *дієслова говоріння, прагматика, інтенція, латинська мова.*

Актуальність теми нашої розвідки визначається необхідністю системного та комплексного аналізу прагматичних особливостей дієслів говоріння в латинській мові.

Мета статті полягає у встановленні прагматичних особливостей дієслів говоріння в "Записках про Галльську війну" Цезаря та "Першій промові проти Катиліни" Цицерона. У процесі аналізу розв'язуються такі **завдання**: 1) з'ясувати прагматичний потенціал дієслів зі значенням говоріння в латинській мові; 2) типологізувати прагматичні особливості дієслів говоріння в латинській мові.

Матеріал для дослідження дібрано з "Commentarii de Bello Gallico" Цезаря та "Oratio in Catilinam I" Цицерона. Фактичний матеріал "Записок" складають 126 дієслів на позначення процесу говоріння та 67 дієслів говоріння з "Промови".

Об'єктом дослідження є дієслова говоріння в "Записках про Галльську війну" Цезаря та "Першій промові проти Катиліни" Цицерона.

Предметом вивчення стали прагматичні особливості латинських дієслів говоріння.

У лінгвістиці *verba dicendi* (дієслова говоріння / мовлення, комунікативні дієслова) вивчалися вітчизняними та зарубіжними вченими з різних поглядів: в аспекті їхньої лексичної і граматичної семантики, синтаксичних властивостей, на функціональному рівні, з позиції співвідношення мислення й мовлення тощо [Васильєв

1981, Дворник 2003, Ничман 1980, Храмова 1999 та ін.]. Дієслова говоріння не тільки констатують факт говоріння, а й передають позалінгвістичну інформацію: характеристику діючої особи, особливості її мовлення, думку автора та його ставлення до висвітлюваних подій тощо [Дворник 2003].

Результати аналізу фактичного матеріалу демонструють, що дієслова говоріння латинської мови мають великий прагматичний потенціал. Часто вони сприймаються як нові, незвичайні, виразні і відіграють значну роль у комунікативному процесі. Вибір того чи іншого дієслова говоріння демонструє інтенцію автора певним чином вплинути на читача, зокрема передати йому власну думку, своє бачення навколишнього світу з метою забезпечення правильного сприйняття текстової інформації.

Ми спробували розробити типологічну класифікацію прагматичних особливостей латинських дієслів говоріння.

1. Прагматична інтенція – досягнення максимальної концентрації уваги читача на змісті репліки персонажа. У цьому випадку вживаються дієслова говоріння, позбавлені конкретного, інформативного насичення: *dicere* – казати, *loqui* – говорити, *interrogare* – питати, *respondere* – відповідати, *disputare* – розмовляти, *appellare* – називатися, *agere* – говорити, обговорювати, розмовляти, вести перемовини, *conloqui* – розмовляти (... *sese redactos esse dixerunt*... – ... вони сказали, що забрали ... [Cs, XXVIII]; ... *et quodam modo tacita loquitur* ... – ... та своїм мовчанням [державка] деяким чином говорить [C, 18, VII]; ... ***Interrogas*** me, *nim in exilium*... – Ти питаєш мене, невже у вигнання ... [C, 13, IV]; ... *mentibus pauca respondebo* – ... я відповім стисло [C, 29, XII]; *Is pagus appellabantur Tigurinus* – Цей паг називається Тигуринським [Cs, XII]; ... *uti ... cum eo agere liceret* – ... щоб ... він дозволив з ним переговорити [Cs, XXXI]; ... *cum eo conloquitur* – ... коли він (Цезар) з ним розмовляв [Cs, XIX]).

2. Передача форми, у якій робиться повідомлення від діючої особи. За такої інтенції вживаються дієслова *nuntiare* – повідомляти, *renuntiare* – розголошувати, *enuntiare* – переказувати, *denuntiare* – розмовляти, *ostendere* – сповіщати, *facere* – повідомляти, *referre* – звітувати, *famare* – доповідати, повідомляти, *comperire* – дізнаватися, *cognoscere* – дізнаватися, *invenire* – дізнаватися; *deferre* – повідомляти (Caesari *cum id nuntiatum esset* ... – Коли Цезарю це було повідомлено... [Cs, VII];

... *Considium timore perterritum* ... **renuntiavisse** – ... Консидію переляканий ... повідомив (доніс) [Cs, XXII]; *Ab isdem nostra consilia ... hostibus enuntiarī*; – Від них наші плани ... вони розголошують ворогам [Cs, XVII]; *Quod sibi Caear denuntiare* ... – Тому що Цезар сповіщає йому, що ... [Cs, XXXVI]; ... *et ostendit quae separatim quique de eo apud se dixerit* – ... та повідомив (Дубімаку), що кожен окремо про нього йому сказав [Cs, XIX]; *Ubi per exploratores Caesar certior factus est* ... – Коли через розвідників Цезар дізнався ... [Cs, XII]; ... *ut postea ex captivis comperit* ... – ... як він пізніше дізнався від полонених ... [Cs, XXII]; ... *qui cognoscerunt*... – як дізналися ... [Cs, XXI]; ... *inveniebat ex captivis* ... – ... (Цезар) дізнався від полонених ... [Cs, XVI]; ... *ac Belgae ad Nervios detulerant* – ... і бельги повідомили нервіям [Cs, XIX].

3. Висловлення, що передають волевиявлення мовця. Широко використовуються дієслова говоріння, які реалізують інтенцію впливу, як-от: *rogare* – просити, *petere* – просити, *flectare* – переконувати, *placitare* – благувати, *postulare* – вимагати, *quarere* – розпитувати, *reperire* – відповідати (... *legatos ad Caesarem mittunt rogatum auxilium* ... – ... вони відправляли послів до Цезаря, прохаючи про допомогу ... [Cs, XI]; *Nunc iam aperte rem publicam universam petis* ... – Тепер ти вже відкрито вимагаєш всю державу ... [C, 12, V]; ... *ut rei militaris ratio atque ordo postulabat* ... – аніж військового порядку він вимагав ... [Cs, XXII]; ... *si hic ordo [sibi] placere ... te ire in exillium*... – ... якщо цей стан вимагатиме, щоб ти пішов у вигнання ... [C, 20, VI]; *Cum ab iis quaereret* ... *sic reperiebat*... – Коли він в них розпитував ... так одержав відповідь (йому відповіли, дали відповідь) ... [Cs, IV]).

Поряд із базовими дієсловами говоріння в цьому контексті широко також вживаються й неядерні дієслова, які можна зарахувати до лексики мовленнєвої дії, наприклад: *cohortare* – спонукати, підбадьорювати *consulare* – радити, *suadere* – радити, *irritare* – драгувати, *stimulare* – підбурювати, *instigare* – спонукати, *hortare* – заохочувати, закликати, *provocare* – викликувати, *insistere* – наполягати, *impetare* – ревно просити (*Milites non longiore oratione cohortatus* ... – Коротко спонукував (підбадьорив) промовою воїнів ... [Cs, XXI]; ... *sed, si te consulis, suadeo* – ... але, якщо ти в мене просиш поради (зі мною радишся), я раджу (так вчинити); *Petit atque hortatur*... – (Цезар) попросив та закликав ... [Cs, XIX]; ... *ut eo deprecatore a Sequanis impetarent*

– ... вони ревно просили, щоб за його участю домогтися згоди від секванів [Cs, VIII]).

4. Передача специфіки міжособистісних відносин здійснюється за допомогою дієслів говоріння: *dicere* – стверджувати, *confirmare* – підтверджувати, *ajō* – стверджувати, *probare* – схвалювати, *feteri* – визнавати, *agnoscere* – визнавати, *judicare* – визнавати (... **confirmare** sese neque legatos missuros neque ullam condicionem pacis asseruiros – ... вони стверджують, що ані послів не пошлють, ані жодих умов миру не приймуть [Cs, XIV]; quot ... tuas petitiones ... declinatione et, **ut aiunt**, corpore effugi – від скількох ... твоїх нападів ... я ухилився, як кажуть (стверджують), ухильним рухом тіла; ... qui id **non** jure factum esse **fateatur** – ... який не визнав би, що це скоєно законно [C, 5, I]; ... **agnoscas** odium omnium justum ... – ... ти визнаєш справедливою ненависть усіх ... [C, 17, VII]; ... qui se ipse jam dignum custodia **judicavit** – ... хто вже сам визнав себе заслуговуючим взяття під варту [C, 19, VIII]).

5. Іntenція репресивно-заохочувального впливу реалізується за допомогою дієслів говоріння: *jubere* – наказувати, *imperare* – командувати, *quaerere* – просити, *persuadere* – переконувати, *confirmare* – запевняти, *postulare* – вимагати, *poposcere* – вимагати, *summonere* – викликати, *petere* – вимагали, *deprecare* – наполегливо вимолювали, *monere* – наказувати, *velle* – встановлювати (наказувати), *polliceri* – обіцяти (... suisque finibus atque oppidis uti **jussit** et finitimis **imperavit** ... – ... він наказав користуватися своїми землями та містами та сусідам наказав ... [Cs, XXVIII]; In eo itinere **persuadet** Catisco – На цей шлях він вмовив Каміска [Cs, III]; ...se suis copiis suoque exercitu illis regna conciliaturum **confirmat** – ... він запевняє, що з його багатством та з його військом він забезпечить їм царську владу [Cs, III]; ... qui ab eo **postularent** ... – ... які вимагатимуть у нього... [Cs, XXXIV]; ... et ... DC obsides **poposcit** – ... і ... вимагав 600 заручників [Cs, XV]; Unum **petere** ac **deprecari**:... – Одне вимагали та наполегливо вимолювали ... [Cs, XXXI]; ... tribunos militum **monuit** ... – ... наказав через військових трибунів ... [Cs, XXVI]; Dicit montem, quiet a Labieno occupari **voluerit** ... – він сказав, що гору яку він наказав зайняти Лабієну [Cs, XXII]; Reperti sunt duo equites Romani, qui te ... te in teo lectulo interfecturos [esse] **pollicerentur** – Знайшлося двоє римських вершників, які ... пообіцяли тобі (запевнили тебе), що вб'ють мене в моєму ж ліжку [C, 8, IV]).

6. Передача характерних особливостей голосу, манери говоріння. Таку прагматичну функцію виконують кілька дієслів говоріння, як-от: *surrare* – шепотіти, *accusare* – звинувачувати, *clatate* – кричати, *increditate* – кричати, *vocare* – кликати, *convocare* – скликати, *designare* – натякати (*De te autem, Catilina, cum quiescent, probant, cum patiuntur, discernunt, cum tacent, clamant ...* – А щодо тебе, Катиліно, коли вони не беруть участь, схвалюють, коли терплять, виносять рішення, коли мовчать, кричать [С, 21, VII]; *increditate reliquos Belgas...* – ... вони кричать (сварять) інших бельгів ... [Cs, V]; ... *Dumnorigem ad se vocat* – Він кличе до себе Думнорига [Cs, XX]; ... *quos convocaveris* – ... кого скликав [С, 1, I]; *Caesar hac oratione Lisci Dumnorigem, Diviciaci fratrum, designari sentiebat* – Цезар розумів з цієї промови Ліска, що він натякає на Думнорига, брата Дівіціака [Cs, XVIII]; ... *ut praedicat, tu conflare vis invidiam, recta perge in exilium* – ... як заявляси, хочеш розпалити ненависть до мене, то збирайся прямо у вигнання [С, 21, VI]; ... *concita perditos cives* – ... скликай пропавших громадян [С, 21, VI]).

7. Передача структурно-композиційних особливостей мовлення. Таку прагматичну інтенцію реалізують дієслова говоріння: *obiceretare* – заперечувати, *repetere* – повторювати, *addere* – додавати, *fateri* – не заперечувати, визнавати, *desistere* – відмовлятися, *carere* – відмовлятися, *deponere* – відмовлятися, *infitari* – заперечувати, *negare* – відмовляти, заперечувати (... *petinet tam improbit, qui non fateatur* – ... ніхто – настільки безчесний, щоб це заперечувати (з цим не погоджуватися; ... *neque tamen conari ac velle desistis* – ... однак ти не відмовляєси від своїх намагань та прагнень [С, 15, VI]; *Vivis, et vivis non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam* – Ти живеш, і живеш не для того, щоб відмовитись від своєї відваги, а для того, щоб затвердитись в ній [С, 4, II]; *Num infitari potes ...* – Але чи ти можеш заперечувати ... [С, 4, II]; *Ubi ea dies ... venit et legati ad eum reverterunt, negat ...* – Коли цей день ... настав та посли до нього повернулися, він відмовив ... [Cs, VIII]; *Num negare audes?* – Чи наважуєси ти заперечувати? [С, 8, IV]).

Отже, у результаті аналізу фактичного матеріалу встановлено, що прагматичним чинником, який впливає на частотність використання дієслів говоріння, є загальний авторський задум, спрямований на досягнення певного перлокутивного ефекту. Семантика цих дієслів відображає не тільки зміст, але й форму

чужого мовлення, його характерні особливості. Наявність у дієсловах говоріння семи оцінки є базою для створення їхньої прагматичної визначеності. Використання автором у художньому тексті дієслів говоріння із багатим прагматичним потенціалом дозволяє сильніше впливати на читача, зокрема зосереджувати його увагу на певних моментах, важливих для адресанта-автора, а також активізувати розумову діяльність адресата-читача, спонукаючи його до роздумів над певними ідеями та самостійних висновків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Васильев Л.М.* Семантика русского глагола (Глаголы речи, звучания и поведения): Учеб. пособ. / Леонид Михайлович Васильев. – Уфа: Изд. Башк. ун-та, 1981.- 72 с.
2. *Гаспаров М.Л.* Цицерон и античная риторика / Михаил Леонович Гаспаров. – М.: Наука, 2008. – С. 7-74.
3. Дворецкий, И.Х. Латинско-русский словарь / Иосиф Хананович Дворецкий. – М.: Рус. яз. – Медиа, 2008. – 843 с.
4. *Дворник О.Д.* Функциональная категоризация глаголов говорения в современном английском языке: Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Олег Дмитриевич Дворник: Белгород, 2003. – 157с.
5. *Ничман З.В.* Глаголы говорения (устной речи) в современном русском языке: Автореф. дис. канд. филол. наук / Ничман, З.В. – Томск, 1980. – 184 с.
6. *Утченко С.Л.* Юлий Цезарь / Сергей Львович Утченко – М.: Мысль, 1976. – 366 с.
7. *Храмова Г.А.* Глаголы речи в метакоммуникативных высказываниях / Галина Анатольевна Храмова // Аспекты лингвистических и методических исследований: Сб. науч. тр. – Архангельск : Изд. ПГУ, 1999.

Стаття надійшла до редакції 26.04.13.

Ефимова А., студ.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

ПРАГМАТИКА VERBA DICENDI В ЛАТИНСКОМ ЯЗЫКЕ

В статье рассматривается прагматический аспект изучения глаголов говорения в латинском языке. В частности, определяется прагматический потенциал латинских глаголов со значением говорения, а также выделяются основные прагматические функции глаголов говорения.

Ключевые слова: глаголы говорения, прагматика, интенция, латинский язык.

Jefimova A., stud.
Institute of Philology, National Taras Shevchenko University of Kyiv

PRAGMATIC ASPECT OF VERBA DICENDI IN LATIN

The article is devoted to the pragmatic aspect of verba dicendi in Latin. In particular, the pragmatic potential of Latin verba dicendi is defined. Main types of verba dicendi pragmatic functions are being pointed out.

Key words: *verba dicendi, pragmatics, intention, the Latin language.*

УДК 81`373.612.2:82-92 (477)

Жидкова Д.В., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ МЕТАФОРИ У МАС-МЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ ПІД ЧАС ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПЕРЕГОНІВ

У статті розглядається реалізація та функції тропів у текстах мас-медійного дискурсу в період передвиборчих перегонів 2012 року. Особливу увагу приділено військовій метафорі та причинам її актуальності у зазначений період.

Ключові слова: *дискурс, мас-медійний дискурс, політична метафора, когнітивна лінгвістика, фрейм.*

Досліджуючи залежність понятійної та мовної систем від національної свідомості та культури, Б. Уорф писав, що наш лінгвально детермінований світ мислення напряму співвідноситься із нашими культурами та установками [8, 276]. Відтак, можна зробити висновок, що реалізація конкретних концептів залежить від національної свідомості та тих мовно-мисленневих моделей, які їй притаманні. Будь-яка сфера діяльності у мові матиме, таким чином, більш-менш окреслене коло засобів, які слугують для змалювання її та її внутрішньої сутності. Проводячи паралель із тими висновками, які робить Б. Уорф щодо співвіднесення лінгвальних потенціалів мов, можемо стверджувати, що ці моделі не лише можуть бути джерелом знань про конкретну націю чи культуру, але і певним чином впливатимуть на свідомість їх носіїв. Використовуючи ці моделі, можна напряму апелювати до свідомості людини, що відкриває широкі можливості для маніпуляцій [2].